

Volume 19, Issue 1
March 2021

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<https://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap>

ORIGINAL ARTICLE
received 2021-03-02
accepted 2021-03-17

Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – wybrane zagadnienia

Liability of members of the management board of a limited liability company – selected issues

ANNA FUS

Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0002-5499-1263, afus@uni.opole.pl

Citation: Fus, Anna. 2021. Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – wybrane zagadnienia. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 19(1): 21–40. DOI: 10.25167/osap.3705.

Abstract: Members of the management board of a limited liability company may be held responsible in connection with their function. The liability may result from a number of legal acts, including the Code of Commercial Companies, the Tax Ordinance Act and the Bankruptcy Law Act. This article describes, in a cross-sectional manner, the most important issues related to the liability of management board members under individual legal acts. It covers the basic issues influencing the determination of the liability of management board members and the amount of this liability.

Keywords: responsibility, management, limited liability company

Abstrakt: Członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w związku ze sprawowaną funkcją mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności. Odpowiedzialność może wynikać z szeregu aktów prawnych, w tym kodeksu spółek handlowych, ordynacji podatkowej czy ustawy Prawo upadłościowe. Niniejszy artykuł w sposób przekrojowy opisuje najważniejsze zagadnienia związane z odpowiedzialnością członków zarządu na podstawie poszczególnych aktów prawnych. Uwzględnione w nim zostały podstawowe zagadnienia mające wpływ na ustalenie odpowiedzialności członków zarządu oraz wysokość tej odpowiedzialności.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność, zarząd, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

1. Wstęp

Pełnienie funkcji członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nakłada szereg obowiązków związanych z nadzorem nad działalnością spółki. Co jednak istotne – z punktu widzenia ponoszenia odpowiedzialności za zobowiązania spółki – na członkach zarządu ciąży przede wszystkim obowiązek bieżącej kontroli sytuacji finansowej w zarządzanej przez siebie spółce. Zaniechanie obowiązków związanych z nadzorem nad finansami spółki może prowadzić do aktualizacji osobistej odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Odpowiedzialność ta występuje w razie niemożności spełnienia przez spółkę całości lub części jej zobowiązań. Członkowie zarządu mogą ponosić odpowiedzialność zarówno za zobowiązania związane z bieżącym funkcjonowaniem spółki, jak i za zobowiązania podatkowe czy też za niedopełnienie innych obowiązków wynikających z przepisów prawa.

Niniejsze opracowanie ma na celu przekrojowe wskazanie potencjalnych źródeł odpowiedzialności członków zarządu wraz ze wskazaniem najważniejszych przesłanek pozwalających na pociągnięcie członków zarządu do odpowiedzialności. Jednocześnie opracowanie to opiera się na praktycznych aspektach związanych z ponoszeniem odpowiedzialności, stąd też jego istotnym elementem są liczne orzeczenia sądów wskazujące na wykształconą praktykę sądów w zakresie ponoszenia odpowiedzialności przez członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

2. Przesłanki odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na gruncie art. 299 Kodeksu spółek handlowych

2.1. Zakres odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki

Rozważania o zakresie odpowiedzialności należy rozpocząć od wskazania, że jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania. Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – na podstawie art. 299 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 1526) (dalej: k.s.h.) – obejmuje zasądzone w wydanym przeciwko spółce tytule wykonawczym należności. Ponadto wierzyciel ma prawo domagać się od członka zarządu pokrycia kosztów procesu, kosztów postępowania egzekucyjnego umoznionego z powodu bezskuteczności egzekucji (sygn. akt I AGa 7/18).

Ponadto wierzyciel może domagać się od członka zarządu także odsetek – zarówno odsetek należnych od spółki, jak i odsetek bezpośrednio należnych od członka zarządu za opóźnienie w spełnieniu świadczenia (Osajda 2017).

Należy także doprecyzować, że członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność również za zobowiązania spółki na podstawie art. 299 § 1 k.s.h., powstałe po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Do rzeczonych kosztów zalicza się m.in. koszty sądowe zasądzone w sprawie prowadzonej przeciwko syndykowi. Co jednak istotne, koszty te muszą mieć związek ze stosunkiem prawnym istniejącym w chwili złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości (sygn. akt III CZP 78/18). Jednocześnie nie bez znaczenia dla ustalenia zakresu odpowiedzialności członków zarządu pozostaje Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie ze względu na przywołany kazus. Zgodnie z orzeczeniem odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zobowiązanie do zapłaty czynszu w czasie, gdy przestał on być członkiem zarządu, znajduje usprawiedliwienie również dlatego, że w czasie sprawowania przez niego funkcji członka zarządu miał on wpływ na istnienie tej odpowiedzialności. Wskazano, że członek zarządu miał możliwość, jako działający członek zarządu, podjąć czynności zmierzające do rozwiązania umowy najmu (sygn. akt I AGa 217/18).

2.2. Podział czynności w spółce a odpowiedzialność za zobowiązania

W pierwszej kolejności wskazać należy, że sam fakt wpisu określonej osoby do Krajowego Rejestru Sądowego jako osoby sprawującej funkcję członka zarządu nie przesądza automatycznie o możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności tej osoby za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 299 k.s.h. (sygn. akt III CSK 96/17). Podkreślenia wymaga fakt, że co do zasady jednak odpowiedzialność obciąża każdego z członków zarządu spółki. Jednocześnie w orzecznictwie pojawia się pogląd wskazujący na to, że tylko taki stan faktyczny, który pozwala na stwierdzenie, że członek zarządu rzeczywiście i obiektywnie nie ma możliwości uczestniczenia w zarządzaniu sprawami spółki, może uzasadniać wniosek o zwolnienie tego członka zarządu od odpowiedzialności za zobowiązania spółki (sygn. akt I AGa 234/18). Jak wskazuje Sąd Najwyższy, wewnętrzne ustalenia wspólników wskazujące na to, że dla przykładu jeden z menedżerów nie zajmuje się finansami spółki, lecz tylko produkcją, mają znaczenie jedynie wewnątrz firmy, nie mają natomiast znaczenia wobec jej wierzycieli (II CSK 446/13). Tym samym, jak wskazuje powyższe, umowa zawarta pomiędzy członkami zarządu spółki, zgodnie z którą podzielili oni między siebie zadania związane z zarządzaniem, nie ma wpływu na uchylenie się od odpowiedzialności członka zarządu na gruncie art. 299 k.s.h. (sygn. akt I AGa 269/18). Wewnętrzny podział obowiązków dokonany między członkami zarządu spółki co do zasady nie ma wpływu na wyłączenie członka

zarządu od ponoszenia odpowiedzialności. Dokonanie podziału obowiązków nie zwalnia członka zarządu z obowiązku bieżącego monitorowania sytuacji spółki i reagowania w odpowiednim czasie na ewentualne zagrożenia dla płynności finansowej spółki.

3. Cesja wierzytelności wynikających z art. 299 k.s.h.

3.1. Istota cesji wierzytelności

W związku z praktyką zawierania umowy cesji wobec niedokonywania spłaty zobowiązań przez spółki istotne jest wskazanie, czy cesja wierzytelności spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ma wpływ na uprawnienie dochodzenia należności od członków zarządu spółki w razie stwierdzenia bezskuteczności egzekucji. Tym samym należy odpowiedzieć na pytanie, czy zawarcie umowy cesji, której przedmiotem jest niespłacone zobowiązanie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, uprawnia cesjonariusza do wytoczenia powództwa przeciwko członkowi zarządu dłużnej spółki.

Istotą cesji jest uprawnienie wierzyciela do przeniesienia wierzytelności na osobę trzecią. Co istotne, umowa taka może zostać zawarta bez zgody dłużnika. Wierzytelność będąca przedmiotem umowy cesji musi być zbywalna. Skutkiem zawarcia umowy cesji jest sytuacja, w której miejsce dotychczasowego wierzyciela zajmuje nabywca wierzytelności (Ciszewski, Nazaruk [red.] 2019). Jedną z zasad odnoszących się do cesji wierzytelności jest to, że sytuacja dłużnika – wskutek zawartej umowy – nie może ulec zmianie (Kurowski 2018). Przedmiotem obrotu przy cesji wierzytelności jest prawo podmiotowe, które odpowiada zobowiązaniu, czyli uprawnieniu wierzyciela do żądania świadczenia od dłużnika (sygn. akt VI ACa 746/18).

3.2. Roszczenia przeciwko członkowi zarządu jako przedmiot cesji wierzytelności

Rozpocząć należy od tego, że zgodnie z literalnym brzmieniem art. 509 k.c. wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki.

Zatem wskutek zawarcia umowy cesji dotychczasowy wierzyciel traci ogół praw i obowiązków, które dotychczas mu przysługiwały (Ciszewski, Nazaruk [red.] 2019). Tym samym wskutek zawarcia przez wierzyciela umowy cesji wierzytelności stosunek zobowiązaniowy nie ulega zmianie. W tym przypadku dochodzi do zmiany po stronie wierzyciela (sygn. akt I ACa 28/20).

Tym samym – mając na względzie powyższe – skoro wierzycielowi przysługuje roszczenie przeciwko spółce, to w razie bezskuteczności egzekucji

przysługuje mu także roszczenie przeciwko członkowi zarządu. Jednocześnie w kontekście omawianej problematyki należy mieć na względzie art. 509 k.c., zgodnie z którym wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzycelność na osobę trzecią, chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania. Tym samym k.c. wskazuje na trzy sytuacje, w których cesja wierzycelności nie jest możliwa. W kontekście odpowiedzialności za nieuregulowane zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością największe znaczenie mają jednak uregulowania dotyczące ewentualnego zakazu cesji w umowach zawieranych przez spółkę.

W umowie między spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z jej kontrahentami może zostać zawarty zakaz dokonania cesji wierzycelności, jak również umowa taka może przewidywać, że dokonanie przelewu wierzycelności będzie możliwe dopiero po spełnieniu określonych warunków. Jak wskazuje Grzegorz Sikorski, zawarcie umowy przelewu w sytuacji wystąpienia zakazów, o których mowa w art. 509 k.c., powoduje jej nieważność (art. 58 § 1 k.c.) (Sikorski 2019). Jednocześnie w orzecznictwie wskazano, że przelew wierzycelności, co do której obowiązuje umowne zastrzeżenie wyłączające możliwość jej cedowania bez zgody dłużnika, nie jest nieważny. Uzasadnieniem jest to, że nie jest to ustawowy zakaz cesji, lecz zakaz umowny. Z art. 509 § 1 k.c. wynika tylko dopuszczalność wprowadzenia takiego zastrzeżenia, i to wymagająca umowy stron. Zastrzeżenie może zostać odwołane. Jednocześnie skoro z treści art. 509 § 1 k.c. wynika, że w przepisie tym mowa o przelewie bez zgody dłużnika, to znaczy – i taka wykładnia skutków tego zastrzeżenia dominuje w piśmiennictwie i orzecznictwie – że wyrażenie zgody przez dłużnika usuwa przyczynę wadliwości podjętej czynności. Czynności, których prawidłowość wymaga udzielenia zgody przez osobę trzecią (w tym wypadku dłużnika), nie są w rozumieniu art. 63 k.c. czynnościami nieważnymi, lecz czynnościami nieskutecznymi. Stają się nieważne dopiero wtedy, kiedy podmiot, od którego zgody zależy skuteczność umowy, definitywnie odmówi jej udzielenia (sygn. akt II CSK 622/17). Tym samym wobec brzmienia art. 509 k.c. przyjąć należy, że wraz z cesją wierzycelności przeciwko spółce na nabywcę wierzycelności przechodzą także dalsze wierzycelności przeciwko członkowi zarządu. Należy jednak każdorazowo weryfikować postanowienia umowne w zakresie ewentualnego zakazu cesji wierzycelności.

4. Przedawnienie roszczeń wynikających z art. 299 k.s.h.

4.1. Rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczeń

Dla rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia roszczeń przeciwko członkom zarządu kluczowe znaczenie ma ustalenie podstawy dochodzenia roszczeń przeciwko członkom zarządu. Wskazać należy, że wobec istnienia prawomocnego orzeczenia

zasądzającego roszczenie w sprawie przeciwko spółce członek zarządu nie może podnieść skutecznego zarzutu dotyczącego istnienia zobowiązania spółki i jego wysokości (sygn. akt V ACa 98/18). Artykuł 299 k.s.h. w sposób jednoznaczny określa rozkład ciężaru dowodu w postępowaniu przeciwko członkowi zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Wierzyciel w toku postępowania ma dwa podstawowe obowiązki: 1) wykazanie istnienia zobowiązania, 2) wykazanie bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce. Jednocześnie wystarczające jest, by wierzyciel, który nie wyegzekwował należności wobec spółki stwierdzonej tytułem egzekucyjnym, przedłożył tytuł egzekucyjny stwierdzający zobowiązanie spółki i jednocześnie udowodnił, że egzekucja prowadzona wobec spółki okazała się bezskuteczna (sygn. akt V CSK 699/15). Tym samym wierzyciel ma możliwość wykazania bezskuteczności egzekucji w stosunku do swojej wierzytelności poprzez uzyskanie od komornika sądowego postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego.

Należy także wskazać, że konieczność badania, czy w określonym stanie faktycznym wystąpiły przesłanki pozwalające na uwolnienie się członka zarządu od odpowiedzialności na podstawie art. 299 § 1 k.s.h., zachodzi w sytuacji, w której zostanie stwierdzone, że doszło do bezskuteczności egzekucji istniejących zobowiązań dłużnej spółki w stosunku do wierzyciela (sygn. akt I ACa 350/17). Tym samym bieg terminu przedawnienia roszczeń przeciwko członkowi zarządu nie rozpoczyna się, dopóki nie zostanie stwierdzona bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce.

Dlatego też postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego to moment skutkujący powstaniem stanu wymagalności roszczenia wynikającego z art. 299 k.s.h. (sygn. akt I ACa 1230/12). Podobnie wskazano, że podstawą określenia wysokości zobowiązania członka zarządu powinien być co najmniej tytuł egzekucyjny (sygn. akt V ACa 98/18). Należy mieć jednak na uwadze, że uzyskanie postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego przeciwko spółce nie jest obligatoryjnym elementem w przypadku wytoczenia powództwa przeciwko członkowi zarządu. W orzecznictwie przewidziano inne sposoby wykazania bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce. W tym zakresie Sąd Najwyższy wskazuje, że jeśli powstanie roszczenia przewidzianego w art. 299 § 1 i 2 k.s.h. przeciwko członkom zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest uwarunkowane bezskutecznością egzekucji, to termin jego przedawnienia musi być liczony od zaistnienia uświadomionego przez wierzyciela stanu, który można w ten sposób zakwalifikować. Warunkiem uświadomienia przez wierzyciela, że egzekucja konkretnej wierzytelności przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością będzie bezskuteczna, jest rozeznanie w kondycji gospodarczej spółki. Dla stwierdzenia, że kondycja nie pozwoli wierzycielowi na zaspokojenie jego wierzytelności, nie jest jednak niezbędne, żeby wierzyciel inicjował przeciwko spółce postępowanie egzekucyjne i w na-

stępnym tego uzyskał w tym postępowaniu postanowienie o jego umorzeniu z uwagi na bezskuteczność (sygn. akt I CSK 96/18). W orzecznictwie wskazuje się, że wykazanie bezskuteczności egzekucji wobec spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może nastąpić na podstawie każdego dowodu, który wykaże, że spółka nie posiada majątku, który pozwalałby na zaspokojenie wierzyciela. Za dowody takie mogą zostać uznane: 1) postanowienie sądu o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości z tego powodu, że majątek spółki nie wystarcza nawet na koszty postępowania; 2) bilans spółki, z którego wynika, że spółka nie ma majątku wystarczającego na zaspokojenie wierzyciela; 3) postanowienie o umorzeniu egzekucji z powodu jej bezskuteczności uzyskane przez innego wierzyciela. Wierzyciel nie musi nawet wszczynać egzekucji, jeżeli możliwe jest wykazanie innymi dowodami, że nie można będzie w toku egzekucji uzyskać zaspokojenia całej wierzytelności (sygn. akt I AGa 147/18). Jednocześnie w kontekście wcześniejszych rozważań o cesji wierzytelności przeciwko członkom zarządu należy wskazać, że zawarcie umowy cesji nie ma wpływu na przerwanie biegu przedawnienia. Ponadto cesjonariusza obejmują wszystkie konsekwencje zdarzeń, które nastąpiły wraz z dokonaniem przelewu, a wpływające na bieg przedawnienia (sygn. akt IV CSK 438/18).

4.2. Termin przedawnienia roszczeń

Wobec powyższych rozważań dotyczących rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia należy wskazać, jakim okresem przedawnienia objęte są roszczenia z art. 299 k.s.h. Ugruntowana linia orzecznicza wskazuje na to, że odpowiedzialność z art. 299 k.s.h. ma charakter deliktowy i jednocześnie do przedawnienia roszczeń znajdują zastosowanie reguły i przepisy dotyczące przedawnienia roszczeń odszkodowawczych z tytułu czynów niedozwolonych (sygn. akt I AGa 310/18, sygn. akt I AGa 42/18, sygn. akt III CZP 72/08). Orzecznictwo wskazywało także na możliwość stosowania ogólnych terminów przedawnienia dla roszczeń wynikających z art. 299 k.s.h., jednak obecnie pogląd ten nie jest już aktualny (sygn. akt III CKN 582/97). Z racji deliktowego charakteru odpowiedzialności, zgodnie z dyspozycją art. 442¹ k.c., roszczenia przeciwko członkom zarządu wynikające z art. 299 k.s.h. podlegają 3-letniemu terminowi przedawnienia (sygn. akt I AGa 269/18).

5. Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania na gruncie Ordynacji podatkowej

Podstawę odpowiedzialności za zobowiązania na gruncie ordynacji podatkowej stanowi art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2020 r., poz. 1325) (dalej: o.p.). Zgodnie z treścią regulacji za zaległości

podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna. Członkowie zarządu mogą uwolnić się od odpowiedzialności w sytuacji, w której we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym czasie zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne w rozumieniu ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2020 r., poz. 814) albo zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu, o którym mowa w ustawie z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, albo też niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez winy członka zarządu. Jednocześnie członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a członek zarządu nie wykazał, że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy. Wskazać należy, że odpowiedzialność członków zarządu obejmuje m.in. zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał w czasie pełnienia przez nich obowiązków członka zarządu.

Odpowiedzialność członków zarządu wynikająca z art. 116 o.p. ma charakter osobisty, tym samym dotyczy ona całego majątku członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (Dowgier 2021). Jednocześnie wskazać należy, że rezygnacja/odwołanie z funkcji członka zarządu nie zwalnia z odpowiedzialności. Data końcowa pełnienia funkcji wyznacza granice czasowe odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki (Karwat 2016).

Pomimo faktu, że regulacje dotyczące odpowiedzialności wynikającej z art. 299 k.s.h. oraz odpowiedzialności na gruncie art. 116 o.p. zostały sformułowane w sposób analogiczny, Sebastian Koczur wskazuje, że odpowiedzialność podatkowa ma charakter gwarancyjny, a w przypadku odpowiedzialności cywilnoprawnej może być mowa o odpowiedzialności o charakterze odszkodowawczym (Koczur 2014). Jednocześnie odpowiedzialność na gruncie art. 116 o.p. jest odpowiedzialnością subsydiarną – uaktualnia się dopiero w momencie stwierdzenia, że egzekucja wobec spółki z ograniczoną odpowiedzialnością okaże się bezskuteczna (Serwacki 2020). Z tego też powodu w dalszej części niniejszego rodzaju omówiona zostanie przesłanka bezskuteczności egzekucji.

5.1. Wykazanie bezskuteczności egzekucji

Kwestia ustalenia wystąpienia przesłanki bezskuteczności egzekucji jest przedmiotem postępowań przed sądami administracyjnymi. W orzecznictwie wykształciły się dwa kierunki w sposobie ustalania bezskuteczności egzekucji.

Zgodnie z pierwszym kierunkiem orzecznictwa wszczęcie i przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego stanowią warunek stwierdzenia bezskuteczności egzekucji zobowiązania podatkowego spółki. Naczelny Sąd Admini-

stracyjny wskazał, że poza postępowaniem egzekucyjnym nie ma możliwości stwierdzenia bezskuteczności egzekucji i jednocześnie częściowa bezskuteczność egzekucji może zostać stwierdzona tylko w postępowaniu egzekucyjnym (sygn. akt II FSK 2121/09). Dla praktyki odzyskiwania należności istotne jest również to, że w toku prowadzonego postępowania egzekucyjnego egzekucja musi zostać skierowana przeciwko wszystkim składnikom majątku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Do wykazania bezskuteczności egzekucji, a tym samym pociągnięcia członka zarządu do odpowiedzialności nie jest wystarczające prowadzenie przeciwko spółce egzekucji jedynie z części jej majątku (np. tylko z rachunku bankowego) (sygn. akt I SA/Gd 529/06). Jeżeli w majątku spółki pozostanie składnik, co do którego wcale nie toczyło się postępowanie egzekucyjne lub też organ nie przystąpił do toczącej się już egzekucji, wówczas nie ma jakichkolwiek podstaw do stwierdzenia, że wystąpiła przesłanka bezskuteczności egzekucji, która pozwala na aktualizację odpowiedzialności członków zarządu (sygn. akt II FSK 1951/10).

Drugi kierunek orzecznicy sądów administracyjnych wskazuje, że bezskuteczność egzekucji może zostać wykazana innymi środkami dowodowymi, nie tylko poprzez postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z powodu jego bezskuteczności.

Naczelný Sąd Administracyjny wskazał wprost, że w art. 116 o.p. wymóg formalnego stwierdzenia bezskuteczności egzekucji administracyjnej nie znajduje umocowania (sygn. akt I FSK 508/06). Za bezskutecznością egzekucji prowadzonej przeciwko spółce mogą przemawiać inne czynności podejmowane przeciwko dłużnikowi. Istotne jest jednak to, aby czynności te nie pozostawiały wątpliwości co do tego, że wierzyciel nie ma możliwości uzyskania zaspokojenia swoich roszczeń z jakiegokolwiek części majątku spółki (sygn. akt II FSK 342/06). Tym samym bezskuteczność egzekucji wobec spółki można ustalić na podstawie każdego prawnie dopuszczalnego dowodu (sygn. akt II FSK 774/11). Organy podatkowe mogą wykazać bezskuteczność egzekucji za pomocą wszelkich dowodów, które będą potwierdzać niemożność zaspokojenia publicznoprawnych roszczeń Skarbu Państwa (dotyczy to zarówno całości, jak i części należności) (sygn. akt I FSK 508/06).

6. Odpowiedzialność członków zarządu na gruncie art. 293 k.s.h.

Członek zarządu odpowiada wobec spółki za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami umowy spółki, chyba że nie ponosi winy. Niniejsza regulacja rozciąga się na cały okres funkcjonowania spółki. Poza członkami zarządu odpowiedzialność na podstawie omawianej regulacji ponoszą: 1) członkowie rady nadzorczej, 2) członkowie komisji rewizyjnej, 3) likwidator. Co do zasady wspólnicy spółki

z ograniczoną odpowiedzialnością nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności na podstawie rzeczony regulacji. Należy jednak mieć na uwadze, że jeśli wspólnik jest także członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej lub pełni funkcję likwidatora – wówczas także może ponosić odpowiedzialność. W takiej sytuacji warunkiem pociągnięcia wspólnika do odpowiedzialności jest to, aby działania bądź zaniechania miały związek z pełnioną funkcją (Kidyba 2021). Odpowiedzialność na gruncie art. 293 k.s.h. stanowi odpowiedzialność *ex contractu* (Dumkiewicz 2020). Jednocześnie w orzecznictwie wskazano, że wszczęcie postępowania na podstawie art. 293 k.s.h. powinno być poprzedzone uchwałą podjętą przez wspólników (sygn. akt I AGa 88/18). Podjęcie rzeczony uchwały przez zgromadzenie wspólników wskazuje na chęć uzyskania przez spółkę odszkodowania. Wobec podjęcia uchwały w toku postępowania spółka powinna udowodnić: 1) szkodę, 2) niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków, 3) związek przyczynowy między powstałą szkodą i niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem obowiązków przez członka zarządu (sygn. akt VII AGa 156/18). W kontekście odpowiedzialności z art. 293 k.s.h. należy wskazać, że związana jest ona bezpośrednio z relacjami wewnątrz spółki – powstanie szkody spółki związane jest bezpośrednio z działaniem członka zarządu (Popardowski 2019).

6.1. Przesłanka staranności w wykonywaniu czynności

Artykuł 293 k.s.h. wprost nakłada na członków zarządu obowiązek dołożenia staranności wynikającej z zawodowego charakteru swojej działalności.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że nieznanomość przez członka zarządu stanu finansów spółki czy też subiektywna (niekoniecznie prawidłowa) ocena sytuacji majątkowej spółki nie powoduje automatycznie, że odpowiedzialność członka zarządu zostaje wyłączona. Jednocześnie – jak podkreśla się w orzecznictwie – nadzieja członków zarządu na to, że spółka w przyszłości osiągnie zyski, także nie ma wpływu na odpowiedzialność członków zarządu na gruncie omawianej regulacji (sygn. akt III AUa 852/16). Pojęcie staranności przy wykonywaniu zadań przez członków zarządu to w szczególności znajomość procesów zachodzących w spółce, w tym finansowych. Jednocześnie w orzecznictwie podkreśla się, że osoba pełniąca funkcję członka zarządu powinna posiadać odpowiednią wiedzę, a także umiejętności związane z kierowaniem zasobami ludzkimi, jak również powinna cechować się znajomością przepisów prawa. Wyrażenie zgody na pełnienie funkcji członka zarządu w sytuacji, w której członek zarządu ma świadomość braku odpowiedniego wykształcenia oraz nieposiadania doświadczenia koniecznego do pełnienia funkcji, może stanowić naruszenie wymaganej staranności i sumiennosci. Warto wskazać, że nie ma wymogu, aby członek zarządu posiadał odpowiednie wykształcenie –

pozwalające na pełnienie funkcji, wystarczające jest posiadanie odpowiedniego przygotowania praktycznego do pełnienia funkcji (sygn. akt I ACa 912/16). Co jednak należy podkreślić, niezachowanie przez członka zarządu należytej staranności nie stanowi samodzielnej podstawy do pociągnięcia członka zarządu do odpowiedzialności. Jednocześnie naruszenie obowiązku zachowania staranności w kierowaniu spółką w sytuacji, gdy takie działania członka zarządu nie są sprzeczne z prawem lub postanowieniami umowy spółki, powoduje niemożność pociągnięcia członka zarządu do odpowiedzialności na podstawie art. 293 k.s.h. (Rodzynkiewicz 2018). Artykuł 293 § 2 k.s.h. stanowi podkreślenie wymagania profesjonalizmu po stronie członków organów spółki. Członkowie zarządu zobowiązani są do weryfikacji uchwał, które mają zostać przez nich wykonane pod kątem zgodności z obowiązującymi przepisami prawa, a także umową spółki (Michalski 2018). Właśnie ta należyta staranność wymaga każdorazowo sprawdzania, czy podejmowane decyzje mają oparcie w przepisach prawa czy regulacjach umowy.

Niewykonanie przez członków zarządu spółki uchwały sprzecznej z umową lub przepisami prawa nie stanowi przesłanki do pociągnięcia członków zarządu do odpowiedzialności (Dumkiewicz 2015).

6.2. Brak winy jako przesłanka wyłączenia odpowiedzialności członków zarządu

Z treści art. 293 k.s.h. wynika, że członek zarządu nie ponosi odpowiedzialności wobec spółki za działanie lub zaniechanie sprzeczne z prawem lub postanowieniami umowy spółki, jeśli nie ponosi winy.

Za brak winy na gruncie art. 293 k.s.h. powinno się uznać obiektywny miernik staranności, jakiej można wymagać od członka zarządu należycie dbającego o swoje interesy. Tym samym członek zarządu powinien wykazać brak swojej winy poprzez udowodnienie staranności w swoich działaniach. Ponadto członek zarządu powinien wykazać, że zaistniałe uchybienie było od niego niezależne (sygn. akt III AUa 536/18). Przesłanka braku winy członka zarządu w kontekście omawianej regulacji będzie zachodziła tylko w wyjątkowych sytuacjach. Jako przykład wyjątkowej sytuacji można wskazać długotrwałą chorobę członka zarządu lub niedopuszczanie członka zarządu do informacji dotyczących spółki. Jednak w takiej sytuacji członek zarządu może podejmować wszystkie możliwe czynności mające na celu osiągnięcie wiedzy o stanie finansowym spółki (sygn. akt I AGa 234/18).

7. Odpowiedzialność członków zarządu na gruncie art. 291 k.s.h.

Regulacja z art. 291 k.s.h. stanowi podstawę odpowiedzialności członków zarządu w sytuacji, w której członkowie zarządu umyślnie lub przez niedbalstwo

podali fałszywe dane w: 1) oświadczeniu dołączanym do zgłoszenia spółki, tj. oświadczeniu wszystkich członków zarządu, że wkłady zostały wniesione w całości przez wszystkich wspólników spółki, lub 2) oświadczeniu wszystkich członków zarządu, że wkłady na podwyższony kapitał zakładowy zostały w całości wniesione.

W wyżej wymienionych sytuacjach członkowie zarządu odpowiadają wobec wierzycieli spółki solidarnie ze spółką przez trzy lata od dnia zarejestrowania spółki lub zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego.

Celem tej regulacji jest ochrona kapitału zakładowego spółki, który ma zabezpieczać interesy wierzycieli spółki (Karolak 2004). Omawiana regulacja zwana jest odpowiedzialnością za fałsz. Jak wskazuje Andrzej Kidyba, niezachowanie należytej staranności przez członka zarządu przy składaniu powyższych oświadczeń stanowi wystarczającą podstawę do ponoszenia odpowiedzialności. Tym samym zarząd, podpisując oświadczenia, nie zapoznając się z ich treścią i nie weryfikując jej, także będzie ponosił odpowiedzialność (Kidyba 2021). Powstanie odpowiedzialności na gruncie art. 291 k.s.h. nie jest uzależnione od powstania jakiegokolwiek szkody (Szyszko 2007). W związku z tym, że regulacja ta stanowi swego rodzaju ochronę wierzycieli spółki, wobec naruszenia regulacji z art. 291 członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność *ex lege* (Osajda 2014). Co jednak warto zaznaczyć, oświadczenia, o których stanowi omawiana regulacja, są obligatoryjne – żadne inne dokumenty nie mogą zastąpić złożonych oświadczeń. Jedynie złożone oświadczenia potwierdzają, że wkłady na pokrycie kapitału zakładowego zostały wniesione (Kidyba, Kopaczyńska-Pieczniak 2013).

8. Odpowiedzialność członków zarządu na gruncie art. 21 ustawy Prawo upadłościowe

Zgodnie z uregulowaniami art. 21 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r., poz. 1228) (dalej: pr. up.) dłużnik jest obowiązany, nie później niż w terminie trzydziestu dni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości, zgłosić w sądzie wnioski o ogłoszenie upadłości. Jeżeli dłużnikiem jest osoba prawna, obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spoczywa na członkach zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Co do zasady członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wskutek niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie, chyba że nie ponoszą oni winy. Członkowie zarządu mogą uwolnić się od odpowiedzialności, w szczególności jeżeli wykażą, że nie później niż w terminie: 1) trzydziestu dni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości, lub 2) trzydziestu dni od dnia, w którym został ustanowiony zarząd sukcesyjny, otwarto postępowanie restrukturyzacyjne albo zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu.

Odpowiedzialność na gruncie art. 21 pr. up. jest odpowiedzialnością odszkodowawczą *ex delicto* opartą na zasadzie winy. Przesłankami odpowiedzialności są: 1) powstała szkoda, 2) wina członków zarządu, 3) związek przyczynowy pomiędzy niewykonaniem obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w określonym przez ustawę terminie a powstałą szkodą (sygn. akt I ACa 1025/16). Jednocześnie wskazać należy, że przesłanką upadłości spółki jest zaistnienie stanu niewypłacalności, czyli niewykonywania wymagalnych zobowiązań. Tym samym kumulacja dwóch przesłanek: niewypłacalność spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i jednoczesna bierność członków zarządu, tj. niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, może doprowadzić do osobistej odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za nieuregulowane zobowiązania spółki (sygn. akt II CSK 790/13). Co jednak istotne, jeśli członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie ma prawa prowadzenia spraw spółki oraz jej reprezentacji, to nie ciąży na nim obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Oczywiście jest, że członek zarządu, który niejako został zawieszony w pełnionych obowiązkach, nie ma pełnej wiedzy na temat stanu finansów spółki i jej aktualnych wymagalnych zobowiązań, tym samym brakuje podstaw do przyjęcia, że ciąży na nim obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości (Baszczyk 2020).

8.1. Pojęcie szkody na gruncie art. 21 pr. up.

Prawo upadłościowe wskazuje wprost, że w przypadku dochodzenia odszkodowania przez wierzyciela niewypłacalnego dłużnika domniemywa się, że szkoda obejmuje wysokość niezaspokojonej wierzytelności tego wierzyciela wobec dłużnika.

Pomimo brzmienia art. 21 ust. 3a pr. up. w orzecznictwie wskazano, że pełna wysokość wierzytelności, której zaspokojenia wierzyciel nie może uzyskać od dłużnika, mogłaby zostać uznana za szkodę wyłącznie w takiej sytuacji, w której wykazane zostało, że w razie terminowego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości wierzyciel uzyskałby całkowite zaspokojenie swojej wierzytelności (sygn. akt II CSK 19/19). Co jednak warte podkreślenia, brzmienie art. 21 ust. 3a pr. up. nie może znajdować zastosowania do oceny odpowiedzialności członka zarządu spółki kapitałowej przed datą wejścia w życie tego przepisu (1 stycznia 2016 r.) (sygn. akt I AGa 4/20). W odniesieniu do regulacji pr. up., rozpatrując pojęcie szkody, należy odnieść się do stanu pogorszenia możliwości zaspokojenia wierzyciela z majątku spółki, które zaistniało wskutek niezgłoszenia przez uprawnione podmioty we właściwym czasie wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego. W toku postępowania wierzyciel powinien udowodnić, że: 1) poprzez zaniechanie zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości majątek masy upadłości zmniejszył się, czego konsekwencją jest to, że w trakcie podziału funduszy masy wierzyciel nie zostanie

zaspokojony wcale albo też otrzyma mniej, niżby na niego przypadło, gdyby wniosek o ogłoszenie upadłości został zgłoszony we właściwym czasie, lub 2) wprawdzie majątek masy upadłości nie uległ zmniejszeniu, ale zaspokojenie wierzyciela w mniejszym stopniu lub całkowity brak zaspokojenia wierzyciela wynika ze zwiększenia się ogólnej sumy wierzytelności zaspokajanych w upadłości albo ustanowienia zabezpieczeń na składnikach majątku dłużnika (sygn. akt I AGa 207/18). Co oczywiste, w toku postępowania musi zostać wykazany związek przyczynowy między szkodą a zdarzeniem, które miało szkodę wyrządzić (Janda 2020). Ciężar udowodnienia rzeczywistej wysokości szkody spoczywa na osobie, do której wierzyciel kieruje swoje roszczenie. W takim wypadku członek zarządu zobowiązany będzie do wykazania, że wysokość zaistniałej szkody, będącej konsekwencją niezłożenia wcale lub niezłożenia we właściwym terminie wniosku o ogłoszenie upadłości, jest niższa niż wartość niezaspokojonego roszczenia (Opłustil 2016). Z treści regulacji pr. up. wynika domniemanie winy podmiotu, który zgodnie z obowiązującymi przepisami zobowiązany jest do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w określonym terminie i tego nie dokonał. W takiej sytuacji na członkach zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ciąży obowiązek wykazania, że uchybienie terminowi nastąpiło bez ich winy. Jednocześnie art. 21 ust. 3a wprowadza domniemanie, zgodnie z którym wysokość szkody jest równa niezaspokojonej wierzytelności – domniemanie to jest oczywiście wrzuszalne i w razie kwestionowania wysokości szkody to na członku zarządu ciąży obowiązek wykazania, że wysokość szkody jest niższa (Janda 2020). W toku postępowania sądowego na powodzie nie będzie ciążył obowiązek wykazania winy członka zarządu, co stanowi bezpośrednią konsekwencję domniemanie winy członków zarządu (Witosz 2017).

9. Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością będącej komplementariuszem spółki komandytowej za zobowiązania spółki komandytowej

W obrocie gospodarczym częstą praktyką jest tworzenie spółki komandytowej, w której rolę komplementariusza spełnia spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Taka konstrukcja pozwala na ograniczenie ryzyka odpowiedzialności majątkiem osobistym wspólników. W spółce komandytowej występują dwa rodzaje wspólników – o zróżnicowanej pozycji: komplementariusze oraz komandytariusze.

Odpowiedzialność komandytariuszy za zobowiązania spółki komandytowej ograniczona jest do wysokości sumy komandytowej (Szczurowski 2020).

Komplementariusz (w tym przypadku – spółka z ograniczoną odpowiedzialnością) odpowiada za zobowiązania spółki komandytowej solidarnie ze spółką

oraz subsydiarnie (Okolski, Kwaśniewska 2007). W sytuacji funkcjonowania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej odpowiedzialność za zobowiązania spółki komandytowej jest wielostopniowa. W pierwszej kolejności za zobowiązania odpowiada spółka komandytowa, następnie (wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (jako komplementariusz). Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością aktualizuje się w razie stwierdzenia bezskuteczności egzekucji prowadzonej przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością zgodnie z art. 299 k.s.h. Na gruncie powyższego pojawia się pytanie, czy członkowie zarządu mogą ponosić odpowiedzialność za zobowiązania spółki komandytowej. W doktrynie wyróżnia się dwa poglądy. Zgodnie z pierwszym z nich członek zarządu powinien odpowiadać jedynie za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – taka teoria wyklucza ponoszenie odpowiedzialności przez członków zarządu za zobowiązania spółki komandytowej. Jednak należy mieć na uwadze, że regulacje kodeksu spółek handlowych mają na celu ochronę wierzycieli. Tym samym pomimo wyżej wymienionego poglądu należy przyjąć, że członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością co do zasady będą ponosić odpowiedzialność za nieuregulowane zobowiązania spółki komandytowej (Kappes 2017).

10. Podsumowanie

Członkowie zarządu mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności za nieuregulowane i wymagalne zobowiązania spółki w sytuacji, w której majątek spółki nie wystarcza na pokrycie należności. Co jednak istotne, odpowiedzialność osób pełniących funkcję członków zarządu ma źródło nie tylko w kodeksie spółek handlowych, lecz podstawę odpowiedzialności może stanowić także ordynacja podatkowa czy ustawa Prawo upadłościowe. W niniejszym opracowaniu zwrócono uwagę również na konieczność dochowania przez członków zarządu należytej staranności w czasie sprawowania funkcji. Niniejszy artykuł nie stanowi pełnej i wyczerpującej charakterystyki problematyki odpowiedzialności członków zarządu, jednak wskazuje na najważniejsze aspekty odpowiedzialności – z punktu widzenia postępowań sądowych przeciwko członkom zarządu spółek z ograniczoną odpowiedzialnością.

Wykaz skrótów

k.c. – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r., poz. 1740).

k.s.h. – Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 1526).

o.p. – Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2020 r., poz. 1325).

pr. up. – Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r., poz. 1228).

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2020 r., poz. 1740.
Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, Dz.U. z 2020 r., poz. 1325.
Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, Dz.U. z 2020 r., poz. 1228.
Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2020 r., poz. 1526.
Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, Dz.U. z 2020 r., poz. 814.

Orzecznictwo

- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r., III CZP 72/08. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 60258.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2019 r., III CZP 78/18. OSNC 2020/1/2.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 1998 r., III CKN 582/97. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 84475.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., II CSK 446/13. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 1480163.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2014 r., II CSK 790/13. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 1506784.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2016 r., V CSK 699/15. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 2135821.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2018 r., II CSK 622/17. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 2568629.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2019 r., III CSK 96/17. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 2634104.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2019 r., I CSK 96/18. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 2639495.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2019 r., IV CSK 438/18. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 2727404.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2019 r., II CSK 19/19. Dostęp: 07.03.2021.
LEX nr 2771343.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 31 stycznia 2007 r., I FSK 508/06.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 285287.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 marca 2007 r., II FSK 342/06.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 517196.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 kwietnia 2011 r., II FSK 2121/09.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 992271.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 kwietnia 2012 r., II FSK 1951/10.
Dostęp: 07.03.2021. LEGALIS nr 491582.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 30 listopada 2012 r.,
II FSK 774/11. Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 1291660.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 kwietnia 2013 r., I ACa 1230/12.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 1353882.

- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 grudnia 2016 r., I ACa 1025/16.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2295776.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 kwietnia 2017 r., I ACa 912/16.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2664047.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 10 maja 2017 r., III AUa 852/16.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2310585.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 sierpnia 2017 r., I ACa 350/17.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2402396.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 24 stycznia 2018 r., I Aga 42/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2488266.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 czerwca 2018 r., VII Aga 156/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEGALIS nr 1834724.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 czerwca 2018 r., I Aga 88/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEGALIS nr 1830549.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 13 sierpnia 2018 r., I AGA 207/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2580997.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 13 grudnia 2018 r., VI ACa 746/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2668827.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18 grudnia 2018 r., I AGa 147/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2668029.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24 stycznia 2019 r., I AGa 217/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2668091.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 31 stycznia 2019 r., I Aga 269/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2637821.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 marca 2019 r., I AGA 234/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2668109.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 marca 2019 r., V ACa 98/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 3037672.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 marca 2019 r., III AUa 536/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2776060.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 kwietnia 2019 r., I AGa 7/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2771828.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 11 lipca 2019 r., I AGa 310/18.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 3044479.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 3 czerwca 2020 r., I AGa 4/20.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 3045085.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20 lutego 2020 r., I ACa 28/20.
Dostęp: 07.03.2021. LEX nr 2923467.

Opracowania

- Baszczyk, Mateusz. 2020. Skutki zawieszenia członka zarządu spółki kapitałowej. *Przegląd Prawa Handlowego* (8): 13–18.
- Ciszewski, Jerzy; Nazaruk, Piotr (red.). 2019. *Kodeks cywilny. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.

- Dumkiewicz, Małgorzata. 2020. *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, art. 293. Warszawa 2020. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Dumkiewicz, Małgorzata. 2015. *Kodeks spółek handlowych. Wybór orzecznictwa. Komentarz orzeczniczy*, art. 291, art. 292, art. 293. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Dowgier, Rafał. 2021. W: L. Etel (red.). *Ordynacja podatkowa. Komentarz aktualizowany*, art. 116. Dostęp: 07.03.2021. LEX/el. 2021.
- Janda, Paweł. 2020. *Prawo upadłościowe. Komentarz*. Dostęp: 07.03.2021. LEX art. 21.
- Kappes, Aleksander. 2017. Odpowiedzialność członków zarządu spółki z o.o. będącej komplementariuszem w spółce komandytowej za zobowiązania tej spółki. *Przegląd Prawa Handlowego* (12): 5–12.
- Karolak, Adam. 2004. Odpowiedzialność członków zarządu spółki z o.o. na podstawie art. 291 KSH. *Monitor Prawniczy* (23): 1103.
- Karwat, Piotr. 2016. Szczególne zasady odpowiedzialności osób trzecich pełniących funkcje organów spółek kapitałowych za zaległości podatkowe tych spółek. W: H. Litwińczuk (red.). *Opodatkowanie spółek*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kidyba, Andrzej. 2021. *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*. Dostęp: 07.03.2021. LEX art. 293.
- Kidyba, Andrzej; Kopaczyńska-Pieczniak, Katarzyna. 2013. § 2. Odpowiedzialność członków organów i likwidatorów wobec osób trzecich. W: A. Kidyba, K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Koczur, Sebastian. 2014. Odpowiedzialność osobista członków zarządu z tytułu niezapłaconych przez spółkę kapitałową należności publicznoprawnych. *Przegląd Sądowy* (9): 89–101.
- Kurowski, Witold. 2018. W: M. Frasz, M. Habdas (red.). *Kodeks cywilny. Komentarz*. T. III: *Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, art. 509. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Michalski, Marek. 2018. W: A. Kidyba (red.), *Kodeks spółek handlowych*. T. II: *Komentarz do art. 151–300*, art. 293. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Okolski, Dariusz; Kwaśniewska, Magdalena. 2007. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka komandytowa – w praktyce. *Monitor Prawniczy* (6): 333.
- Oplustil, Krzysztof. 2016. Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz odpowiedzialność za jego niezłożenie w świetle znowelizowanego prawa upadłościowego, cz. II. *Przegląd Prawa Handlowego* (3): 15–23.
- Osajda, Konrad. 2014. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki z o.o. w toku jej funkcjonowania. W: *Niewypłacalność spółki z o.o. Odpowiedzialność członków zarządu wobec jej wierzycieli*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Osajda, Konrad. 2017. Ochrona wierzycieli spółek kapitałowych w orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Przegląd Prawa Handlowego* (9): 8–19.
- Popardowski, Paweł. 2019. O spółkach handlowych w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego – przegląd orzecznictwa. *Glosa* (4): 7–20.
- Rodzinkiewicz, Mateusz. 2018. *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, art. 293. Wyd. VII. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Serwacki, Jerzy. 2020. W: H. Dzwonkowski (red.). *Ordynacja podatkowa. Komentarz*. Wyd. 9. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sikorski, Grzegorz. 2019. W: J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.). *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 509. Warszawa: Wolters Kluwer.

- Szczurowski, Tomasz. 2020. Komentarz do art. 102. W: Z. Jara (red.). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Wydanie elektroniczne LEGALIS. Dostęp: 07.03.2021.
- Szyszko, Robert. 2007. Dochodzenie roszczeń od członków zarządu spółki z o.o. po nowelizacji KPC z 16.11.2006 r. – wybrane zagadnienia. *Monitor Prawniczy* (15): 1.
- Witosz, Aleksander. 2017. W: H. Buk, D. Chrapoński, W. Gewald, W. Klyta, A. Malmuk-Cieplak, M. Mozdzeń, A. Torbus, A. J. Witosz, *Prawo upadłościowe. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.

